

Faktory ovlivňující sebeúčinnost studentů tělesné výchovy pro práci v integrované tělesné výchově

Ladislav Baloun*, Martin Kudláček, Ondřej Ješina, Jana Sklenaříková a Alena Migdauová

Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, Česká republika

Copyright: © 2016 L. Baloun et al. Toto je open access článek vydaný pod Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Východiska: Předkládaný příspěvek navazuje na systematické zkoumání postojů učitelů a studentů tělesné výchovy (TV) ve vztahu k integrované tělesné výchově v České republice prováděných na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Dalším krokem ke zmapování úrovně integračního procesu v tělesné výchově je zjišťování úrovně sebeúčinnosti (dále jen self-efficacy) u studentů TV při začleňování žáků se zdravotním postižením do výuky školní TV. **Cíle:** Zjištění faktorů, které ovlivňují self-efficacy studentů tělovýchovných oborů ve vztahu k začleňování žáků se zdravotním postižením (mentálním, tělesným a zrakovým) do výuky tělesné výchovy. **Metodika:** Pro sběr dat byla použita česká verze dotazníku Self-Efficacy Scale for Physical Education Teacher Education Majors towards Children with Disabilities (SE-PETE-D; Block, Hutzler, Barak, & Klavina, 2013). Vzorek participantů tvořilo 186 studentů (125 mužů a 61 žen) učitelství tělesné výchovy z pěti českých univerzit. Data byla zpracována mnohonásobnou regresí za použití metody vkládání proměnných Stepwise. **Výsledky:** Byly zjištěny dva faktory, které ovlivňují self-efficacy ve vztahu k realizaci integrované TV. U subškál, zaměřených na mentální a tělesné postižení, jsme objevili dva faktory, a to zkušenosti s prací s osobami s mentálním/tělesným postižením v aplikovaných pohybových aktivitách (APA) a pohlaví. U subškály, zaměřené na zrakové postižení, byly identifikovány faktorem zkušenosti s prací s osobami se zrakovým postižením v APA. **Závěry:** Na základě zjištěných výsledků lze konstatovat, že budoucí učitelé TV potřebují kvalitní vzdělávací program, zaměřený na získání praktických zkušeností s tělovýchovnou prací s osobami s postižením (v našem případě s postižením mentálním, tělesným a zrakovým), zejména pak s integračním procesem proto, aby se zvýšilo jejich self-efficacy pro tuto činnost.

Klíčová slova: učitel tělesné výchovy, self-efficacy, zdravotní postižení, integrace

Úvod

Empirické důkazy potvrzují, že osoby, které mají nedostatek pohybových aktivit, si jednoznačně poškozuji zdraví (Hendl et al., 2011). Kučera, Kolář a Dylevský (2011) připomínají v České republice běžnou praxi, kdy se při zjištění jakékoliv patologické odchylky u dítěte ihned zakazuje tělesná výchova a sport, což však může mít pro postižené dítě nebezpečné důsledky, jelikož si dítě nahrazuje zakázanou aktivitu jiným způsobem. Kudláček, Ješina a Štěrbová (2008) uvádějí, že tělesná výchova je důležitou součástí výchovy a vzdělávání, zvláště pak pro děti s tělesným postižením je tělesná výchova ještě významnější,

protože míra spontánních pohybových aktivit je mnohdy omezoována fyzickými bariérami okolního prostředí a absencí organizovaných volnočasových aktivit. Frömel, Novosad a Svozil (1999) poznamenávají, že u intaktních žáků je naprostá většina pohybové aktivity realizována v mimoškolním prostředí, takže zlepšení zdravotního stavu mládeže a splnění dalších cílů v oblasti tělesné kultury nemůže ve společnosti zajistit jen školní TV. Naopak u žáků s tělesným postižením je školní tělesná výchova jedním z mála prostředí, ve kterém si může dítě s tělesným postižením vytvářet vztah k pohybovým aktivitám a aktivnímu životnímu stylu (Kudláček, Ješina, & Štěrbová, 2008).

Co se týče úspěchu a neúspěchu při pohybové aktivitě, tak každý z nás zažije okamžiky nezdaru a nespokojenosti s výkonem při dané pohybové aktivitě. Jsou však lidé, kteří zažívají tento druh neúspěchu častěji než ostatní a právě tento neúspěch může ovlivnit

* Korespondenční adresa: Ladislav Baloun, Katedra aplikovaných pohybových aktivit, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci, třída Míru 117, 771 11 Olomouc, Česká republika. E-mail: ladislav.baloun01@upol.cz

ostatní aspekty jejich života. Například u vrstevníků a kamarádů neúspěšného žáka může dojít k situaci, kdy se žák pro svůj neúspěch stane předmětem vtipů a popichování, a to může vést až k jeho zavržení kolektivem (Sherrill, 2004).

Termín „integrace v TV“ je chápán jako zařazení jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami, i bez nich, do společných pohybových programů TV a zároveň je dodáno, že učitel TV obecně musí učinit nezbytná opatření ve výchovně-vzdělávacím procesu tak, aby zajistil, že všichni žáci mohou dosáhnout cílů TV, budou se cítit bezpeční, spokojení a také úspěšní v průběhu TV (Kudláček, Ješina, & Štěrbová, 2008). Integrace žáků se zdravotním postižením do vyučovacích jednotek školní TV je aktuálním tématem českého školství a model pro řešení této problematiky dostává v evropských zemích postupným tempem svoji rámcovou podobu (Kudláček, Ješina, Bláha, & Janečka, 2010; Kudláček, Ješina, & Flannagan, 2010; Klavina & Kudláček, 2011).

Podle Kudláčka, Ješiny a Štěrbové (2008) jsou v České republice největšími překážkami v integraci architektonické a postojové bariéry (přesvědčení, že žák s postižením nepatří do hodiny TV). Přestože bývají architektonické bariéry zmiňovány na prvním místě, bariéry postojové jsou klíčové v procesu existence či úspěchu integrace v TV. Sherrill (2004) uvádí, že postoje jsou klíčem k integraci žáků se zdravotním postižením do výuky školní TV.

Výzkumná šetření zaměřená na postoje učitelů TV a studentů učitelství TV byla ve vztahu k integraci žáků se zdravotním postižením do vyučovacích jednotek TV prováděna v České republice například Kudláčkem, Sherrill a Válkovou (2002) či Kudláčkem, Ješinou a Wittmannovou (2011). Na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (FTK UP) probíhali kontinuálně od roku 2006 v rámci kvalifikačních prací (bakalářské a magisterské práce) výzkumná šetření (např. Bartoňová, Kudláček, & Bressan, 2007) sledující postoje ve vztahu k integraci. Velká část těchto prací pak využívala dotazník *Attitude Toward Teaching Individuals with Physical Disabilities in Physical Education* (ATIPDPE; Kudláček et al., 2002) nebo českou verzi dotazníku *Children's Attitudes Toward Inclusive Physical Education* (CAIPE-CZ; Kudláček et al., 2011).

V návaznosti na výše zmíněná výzkumná šetření postojů ve vztahu k integraci žáků se zdravotním postižením chceme zmapovat sebedůvěru ve vlastní kompetence studentů TV při integraci osob se zdravotním postižením do vyučovacích jednotek školní TV.

Předkládaná studie je součástí procesu adaptace a standardizace dotazníku *Self-Efficacy Scale for Physical Education Teacher Education Majors towards Children with Disabilities* (SE-PETE-D; Block et al., 2013) v České republice. Měřicí nástroj SE-PETE-D (Block et al., 2013) se snaží zjistit sebedůvěru ve vlastní kompetence studentů TV při snaze o integraci osob se zdravotním postižením do vyučovacích jednotek školní TV. Klíčovým pojmem, se kterým dotazník pracuje, je self-efficacy a zavedl ho kanadsko-americký psycholog Albert Bandura (1997). Koncept self-efficacy má základy v teoretickém rámci známém jako sociálně-kognitivní teorie (podrobně v Bandura, 1986; 1989), také je zakotvena široce v teorii human agency (Bandura 1997; 2001). Jak zmiňuje Říčan (2010), do češtiny toporně, ale výstižně, překládané jako lidské působitelství. Sociálně kognitivní teorie předpokládá, že úspěch člověka závisí na interakci mezi jeho chováním, osobnostními činiteli (např. myšlenky, názory) a podmínkách prostředí (Bandura, 1997). První výsledky náročného procesu adaptace a tvorby české verze SE-PETE-D-CZ byly zveřejněny ve studii Balouna, Kudláčka a Ješiny (2013). Vzhledem k nejednoznačnosti překladu pojmu self-efficacy z anglického do českého jazyka (Blatný et al., 2010), se autoři této studie rozhodli na doporučení Říčana (2010) používat v textu anglický termín self-efficacy. V názvu této studie je pak použit doslovný překlad sebeúčinnost propagovaný např. Urbánkem a Čermákem (1997).

V předkládaném příspěvku si dáváme za cíl zjistit faktory, které ovlivňují self-efficacy studentů TV ve vztahu k začleňování žáků se zdravotním postižením (mentálním, tělesným a zrakovým) do výuky TV.

Metodika

Účastníci

Do studie byla zahrnuta data od 186 studentů TV (125 mužů a 61 žen) z pěti českých univerzit. Zastoupení z jednotlivých univerzit bylo následující – 20 studentů bylo z Univerzity Palackého v Olomouci (Fakulta tělesné kultury), 62 studentů bylo z Masarykovy univerzity v Brně (Fakulta sportovních studií), 38 studentů z Univerzity Karlovy v Praze (Fakulta tělesné výchovy a sportu), 46 studentů ze Západočeské univerzity v Plzni (Fakulta pedagogická) a 20 studentů z Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (Fakulta pedagogická). Sběr dat byl prováděn v průběhu školních roků 2012/2013 a 2013/2014.

Výzkumná práce byla schválena Etickou komisí FTK UP pod číslem 3/2013.

Dotazník

Pro získání dat byl použit dotazník SE-PETE-D-CZ, který byl transformován do českého prostředí z anglicko-jazyčné verze dotazníku SE-PETE-D (Block et al., 2013). Samotný dotazník SE-PETE-D-CZ se dělí do čtyř částí, přičemž jde o tři subškály a jednu část zjišťující demografické údaje o dotazovaném účastníkovi. V první, druhé a třetí části je vždy nejdříve uveden popis žáka se zdravotním postižením. U první části jde o žáka s mentálním postižením, ve druhé části je to žák s tělesným postižením a ve třetí části žák se zrakovým postižením. Poté v každé z těchto částí následuje série otázek (celkem jde o dvacet pět otázek, přičemž v první části je otázek šest, ve druhé deset a ve třetí devět), které se týkají sebedůvěry respondenta ve vlastní kompetence při integraci daného zdravotně postiženého žáka do výuky školní TV. Otázky jsou zaměřeny na sebedůvěru ve vlastní kompetence při modifikaci obsahu hodin, vedení výuky, zajišťování bezpečnosti a dovednosti instruovat intaktní spolužáky pro peer tutoring žákovi se zdravotním postižením (ZP) ve vyučovací jednotce podle různého zaměření (kontrolní, nácviková a soutěžní). Pět stupňově škálovací otázek zjišťují míru sebedůvěry ve vlastní kompetence, kdy 1 = bez důvěry, 2 = nízká důvěra, 3 = střední důvěra, 4 = vysoká důvěra a 5 = úplná důvěra. Čtvrtá část dotazníku obsahuje sérii doplňujících otázek, která je směřována na respondentův věk, pohlaví, studijní ročník, zkušenosti s teoretickými předměty a absolvovanou praxí v oblasti aplikovaných pohybových aktivit (APA).

Statistické zpracování a interpretace dat

Data ze všech dotazníků byla přepsána do elektronické podoby a analyzována v softwarovém prostředí SPSS 20.0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA). Poté byla s daty provedena regresní analýza, jejímž úkolem bylo nalézt regresní funkci, pomocí níž lze ze známých hodnot nezávisle proměnné určit příslušné hodnoty závisle proměnné (Chrásková, 2003). V regresní analýze jde o co nejpřesnější popsání tvaru vztahu mezi proměnnými X (regresor, nezávisle proměnná) a Y (regresand, závisle proměnná) a charakterizovat její vhodnost pro predikci hodnot závisle proměnné pomocí hodnot nezávisle proměnné (Hendl, 2004). V našem případě šlo o analýzu vztahu mezi závisle proměnnou (velikost skóre v dotazníku SE-PETE-D-CZ) a vybranými nezávisle proměnnými, mezi které jsme pro statistické zpracování vybrali pohlaví,

ročník studia na vysoké škole, formu studia, absolvování praxe z TV na základní či střední škole, absolvovaný předmět z oblasti aplikovaných pohybových aktivit (APA) či aplikované tělesné výchovy (ATV), zkušenosti s prací s osobami se zdravotním postižením v ATV/APA, osobní zkušenosti s osobami se zdravotním postižením.

Při regresní analýze nás z pohledu statistiky zajímá – a) získání statistických odhadů neznámých parametrů regresní funkce; b) testování hypotéz o těchto parametrech; c) ověřování předpokladů regresního modelu (Hendl, 2004).

Naší otázkou bylo, jaké nezávisle proměnné mohou predikovat výsledky v dotazníku SE-PETE-D-CZ (závisle proměnná).

Pro naše potřeby jsme zvolili mnohonásobnou regresi za použití metody vkládání proměnných Stepwise, sloužící k nalezení nejlepšího modelu, kdy jsou proměnné do regrese vloženy postupně, nikoliv najednou.

Pro lepší interpretaci dat jsme po regresní analýze použili ANOVA – Tukeyho HSD test. Rozdíly byly hledány při hladině statistické významnosti $p < ,05$. Toto upřesnění se týkalo zjišťování rozdílů uvnitř jednotlivých faktorů, přesněji u faktoru zkušenosti z prací s osobami se zdravotním postižením v ATV/APA. Přesné znění této otázky je: „*Jaké jsou Vaše zkušenosti se studenty s mentálním, tělesným a zrakovým postižením v ATV/APA?*“. Studentem je míněn žák s postižením na základní/střední škole. Respondent (vysokoškolský student oboru TV) má u každého ze tří postižení (mentální, tělesné a zrakové) možnost vybrat jednu ze tří variant – a) žádné zkušenosti, b) 1–2 zkušenosti, c) více než 2 zkušenosti.

Výsledky

Z Tabulky 1 vyplývá, že jsme u subškály mentální postižení objevili pomocí regresní analýzy dva faktory predikující self-efficacy pro práci v integrované TV. V prvním kroku šlo o faktor zkušenosti s APA a ve druhém kroku se jako další faktor přidalo pohlaví. Dohromady tyto faktory predikují 7% skóre u subškály mentální postižení. V Tabulce 2 jsou pak znázorněny průměrné hodnoty celkového skóre u subškály mentální postižení podle faktoru zkušenosti s žáky s mentálním postižením. Tabulka 3 ukazuje výsledky ANOVA-Tukeyho testu, ve kterém jsou porovnány jednotlivé části u faktoru zkušenosti se studenty s mentálním postižením v APA u subškály mentální postižení. Z této komparace můžeme usoudit, že rozdíl skóre self-efficacy u subškály mentální postižení

mezi studenty, kteří nemají žádné zkušenosti, a studenty, kteří mají více zkušeností s APA, je statisticky významný při hladině statistické významnosti $p = ,02$. U subškály mentální postižení dosáhly muži ($n = 125$) průměrného hodnoty 20,31 a ženy ($n = 61$) 19,18.

Tabulka 1

Výsledky regresní analýzy proměnných predikujících self-efficacy pro práci v integrované TV u subškály mentální postižení ($N = 186$)

Proměnná	B	SE B	β	SEE
Krok 1				
zkušenosti s APA	1,28	,45	,21**	3,43
Krok 2				
zkušenosti s APA	1,47	,45	,24**	3,37
pohlaví	-1,42	,53	-1,91**	–

Výsvětlivky. Adjusted $R^2 = ,04$ pro krok 1; $\Delta R^2 = ,07$ pro krok 2; * $p < ,05$; ** $p < ,01$; B = nestandardizovaný regresní koeficient; β = standardizovaný regresní koeficient; SEE = standard error of the estimate (standardní chyba).

Tabulka 2

Průměrné hodnoty celkového skóre u subškály mentální postižení podle faktoru zkušenosti s žáky s mentálním postižením

Žádné zkušenosti	1–2 zkušeností	Více zkušeností
19,57	20,47	22,89

Tabulka 3

Výsledky ANOVA-Tukeyho testu při porovnávání jednotlivých částí u faktoru zkušenosti se žáky s mentálním postižením (MP), tělesným postižením (TP) a zrakovým postižením (ZP) v APA

Jaké jsou vaše zkušenosti s žáky s MP, TP nebo ZP v APA	Mentální postižení	Tělesné postižení	Zrakové postižení
Žádné – 1, 2 zkušeností	,30	,76	,89
Žádné – více zkušeností	,02	< ,01	< ,01
Více – 1, 2 zkušeností	,13	,03	< ,01

Výsvětlivky. * $p < ,05$; ** $p < ,01$.

Z Tabulky 4 vyplývá, že jsme u subškály tělesné postižení objevili pomocí regresní analýzy dva faktory predikující self-efficacy pro práci v integrované TV. V prvním kroku šlo o faktor zkušenosti s APA a ve druhém kroku se jako další faktor přidalo pohlaví.

Dohromady tyto faktory predikují 6% skóre u subškály tělesné postižení. V Tabulce 5 jsou pak znázorněny průměrné hodnoty celkového skóre u subškály tělesné postižení podle faktoru zkušenosti s žáky s tělesným postižením. Tabulka 3 ukazuje výsledky ANOVA-Tukeyho testu, ve kterém jsou porovnány jednotlivé části u faktoru zkušenosti se studenty s tělesným postižením v APA u subškály tělesné postižení. Z této komparace můžeme usoudit, že rozdíl skóre self-efficacy u subškály tělesné postižení mezi studenty, kteří nemají žádné zkušenosti a studenty, kteří mají více zkušeností s APA a dále mezi studenty s 1–2 zkušenostmi a studenty, kteří mají více zkušeností s APA, je statisticky významný při hladině statistické významnosti $p = ,03$ a $p = ,01$. U subškály tělesné postižení dosáhly muži ($n = 125$) průměrného hodnoty 34,81 a ženy ($n = 61$) 33,08

Tabulka 4

Výsledky regresní analýzy proměnných predikujících self-efficacy pro práci v integrované TV u subškály tělesné postižení ($N = 186$)

Proměnná	B	SE B	β	SEE
Krok 1				
zkušenosti s APA	1,91	,66	,21**	5,76
Krok 2				
zkušenosti s APA	2,06	,66	,23**	5,71
pohlaví	-2,01	,90	-1,61**	–

Výsvětlivky. Adjusted $R^2 = ,04$ pro krok 1; $\Delta R^2 = ,06$ pro krok 2; * $p < ,05$; ** $p < ,01$; B = nestandardizovaný regresní koeficient; β = standardizovaný regresní koeficient; SEE = standard error of the estimate (standardní chyba).

Tabulka 5

Průměrné hodnoty celkového skóre u subškály tělesné postižení podle faktoru zkušenosti s žáky s tělesným postižením

Žádné zkušenosti	1–2 zkušeností	Více zkušeností
33,65	34,38	38,63

Z Tabulky 6 vyplývá, že jsme u subškály zrakové postižení (ZP) objevili pomocí regresní analýzy jeden faktor predikující self-efficacy pro práci v integrované TV. Tímto faktorem byly zkušenosti s APA. Faktor zkušenosti s APA predikuje 5% skóre u subškály ZP. V Tabulce 7 jsou pak znázorněny průměrné hodnoty celkového skóre u subškály ZP podle faktoru zkušenosti s žáky se ZP. Tabulka 3 ukazuje výsledky ANOVA-Tukeyho testu, ve kterém jsou porovnány

jednotlivé části u faktoru zkušenosti se studenty se ZP v APA u subškály zrakové postižení. Z této komparace můžeme usoudit, že rozdíl skóre self-efficacy u subškály ZP mezi studenty, kteří nemají žádné zkušenosti a studenty, kteří mají více zkušeností s APA a dále mezi studenty s 1–2 zkušenostmi a studenty, kteří mají více zkušeností s APA, je statisticky významný při hladině statistické významnosti $p = ,01$. U subškály zrakové postižení dosáhly muži ($n = 125$) průměrného hodnoty 29,80 a ženy ($n = 61$) 29,03.

Tabulka 6

Výsledky regresní analýzy proměnných predikujících self-efficacy pro práci v integrované TV u subškály zrakové postižení ($N = 186$)

Proměnná	B	SE B	β	SEE
Krok 1				
zkušenosti s APA	2,68	,92	,21**	6,00

Vysvětlivky: Adjusted $R^2 = ,04$ pro krok 1; * $p < ,05$; ** $p < ,01$; B = nestandardizovaný regresní koeficient; β = standardizovaný regresní koeficient; SEE = standard error of the estimate (standardní chyba).

Tabulka 7

Průměrné hodnoty celkového skóre u subškály zrakové postižení podle faktoru zkušenosti s žáky se zrakovým postižením

Žádné zkušenosti	1–2 zkušenosti	Více zkušeností
29,25	28,70	41,00

Diskuze

Cílem studie bylo zjištění faktorů, které ovlivňují self-efficacy studentů TV ve vztahu k začleňování žáků se zdravotním postižením (mentálním, tělesným a zrakovým) do výuky TV. Výzkumným nástrojem, který měl pomoci ke splnění daného cíle, byla česká verze dotazníku SE-PETE-D-CZ pracující s Bandurovým (1997) konceptem self-efficacy. Výsledky ukazují, že zkušenosti s APA jsou statisticky významným prediktorem self-efficacy pro realizaci integrované TV u všech třech subškál použitého dotazníku, se vztažností, že čím více zkušeností, tím vyšší self-efficacy. Ve dvou případech (škála mentálního a tělesného postižení) je pak statisticky významným prediktorem pohlaví respondenta, s tím důsledkem, že mužské pohlaví je faktorem, který určuje vyšší self-efficacy než ženské pohlaví.

Bandura (1997) uvádí, že přesvědčení lidí o self-efficacy stojí na čtyřech hlavních zdrojích, kterými jsou mistrovské zkušenosti (nebo také pozitivní

zkušenosti se zvládnutím situací), zástupné zkušenosti, slovní přesvědčování a fyziologické a emoční stavy. Mistrovské zkušenosti jsou zmíněny jako nejúčinnější způsob, jak vytvořit silný pocit vlastní účinnosti.

Obdobnou studii jako my provedli Beamer a Yun (2014) v USA, kteří se snažili za pomoci regresní analýzy najít potencionální faktory ovlivňující chování učitelů TV ve vztahu k integraci žáka s autismem. Jako měřicí nástroj přitom využili dotazníku Physical Educators' Self-Efficacy Toward Including Students with Disabilities – Autism (PESEISD-A, verze 8.2) vytvořeného Taliaferrem, Blockem, Harrisem a Krausem (2011). Výsledky studie (Beamer & Yun, 2014) ukazují, že statisticky významnými faktory ovlivňujícími chování učitelů TV ve vztahu k integraci žáka s autismem jsou počet let strávených na pozici učitel tělesné výchovy, počet absolvovaných předmětů a kurzů z oblasti ATV a vnímání kvality pregraduální přípravy zaměřené na integraci.

O významu praktických zkušeností s APA se rovněž zmiňují i Taliaferro, Hammond a Wyant (2015), jelikož v jejich studii byl prokázán pozitivní vliv praktických zkušeností společně s absolvováním semestrálního předmětu z oblasti ATV na self-efficacy studentů učitelství TV pro realizaci integrované TV. V této práci (Taliaferro et al., 2015) byla mimo jiné použita originální verze dotazníku SE-PETE-D (Block et al., 2013), s jejíž českou verzí jsme pracovali i my.

Rovněž dřívější výzkumná šetření (Block & Rizzo, 1995; Folsom-Meek, Nearing, Grotelusch, & Krampf, 1999), sledující postoje studentů vysokých škol ve vztahu k integrované TV, podtrhují význam praktických zkušeností.

Ve výsledkové části jsou vždy uvedeny pro každou subškálu průměrné hodnoty u mužů a u žen. Při mezipohlavním srovnání tak můžeme konstatovat, že dosažené průměrné mužské skóre je u sledovaných subškál vyšší, než dosažené průměrné skóre u žen. Tyto údaje uvádíme z důvodů, že v případě dvou subškál (mentální a tělesné postižení – viz Tabulka 1 a 4) je pohlaví významným prediktorem self-efficacy při hladině statistické významnosti $p < ,01$.

Empirické důkazy potvrzují genderové rozdíly v self-efficacy. Mezinárodní studie (Schwarzer, Bässler, Kwiatek, Schröder, & Zhang, 1997; Sholz, Dona, Sud, & Schwarzer, 2002) zkoumající psychometrické vlastnosti self-efficacy ukazují, že u některých národů je self-efficacy nižší u žen než u mužů. Z Lirggovy (1991) meta-analýzy je patrné, že muži mají zvýšenou sebedůvěru ve vztahu k tělesným úkolům. Zároveň je třeba poznamenat souvislost mezi sebedůvěrou (self-confidence) a self-efficacy, o které se Bandura (1997)

vyjadřuje tak, že self-efficacy je definována jako situačně specifická forma sebedůvěry. U převážné části Lirggem (1991) sledovaných studií byla sebedůvěra zjišťovaná na činnostech, které jsou často označovány jako mužské a naopak byly ignorovány úkoly kulturně charakterizované jako ženské. Obdobně Sholz et al. (2002) varují před zobecněním mezipohlavních rozdílů v self-efficacy, které mohou být spjaty s kulturně definovanou rolí daného pohlaví. Proto je potřeba poznamenat, že muži nemají vždy vyšší self-efficacy než ženy (Feltz, Short, & Sullivan, 2008). Naproti tomu Webb-Williamsová (2013) zjistila, že dívky ve věku 10–12 let měli statisticky významně ($p < ,01$) vyšší self-efficacy pro dosažení úspěchu ve školních předmětech než chlapci stejného věku (velikost vzorku byla 52 participantů – 24 dívek a 28 chlapců). Přesto, že je Lirggova (1991) studie zaměřena na rozdíly mezi pohlavími v sebedůvěře v pohybových aktivitách, tak se domníváme, že podporuje naše zjištění Tedy, že mužské pohlaví je statisticky významným prediktorem ($p < ,01$) self-efficacy, jelikož učitelství TV je v České republice kulturně charakteristické jako mužské povolání, a to může být jeden z faktorů, proč dosahují muži vyššího skóre než ženy.

Limity práce

První limitou je skutečnost, že zjištění jsou založena na výsledcích dotazníkového šetření a jejich platnost je potřeba ověřit pomocí exaktnějších diagnostických prostředků.

Druhou limitou práce je skutečnost, že studenti s více než dvěma zkušenostmi s prací s osobami s postižením v APA tvořili malý vzorek, který není ideální pro statistické zpracování. Přesněji u škály mentální postižení šlo o 9 studentů, u škály tělesné postižení o 16 studentů a u škály zrakové postižení šlo o 6 studentů s více jak dvěma zkušenostmi.

Závěry

Stejně jako v případě postojů může hrát self-efficacy učitelů TV klíčovou roli při snaze o integraci žáka se zdravotním postižením do výuky TV na běžné škole.

Obdobně jako Beamer a Yun (2014) se na základě zjištěných skutečností přikláníme k názoru, že budoucí učitelé TV potřebují kvalitní vzdělávací program zaměřený na získání praktických zkušeností s tělovýchovnou prací s osobami s postižením (v našem případě s postižením mentálním, tělesným a zrakovým), zejména pak s integračním procesem proto, aby se zvýšilo jejich self-efficacy pro tuto

činnost. Pro potvrzení našich výsledků je potřeba provést další obdobné studie se zaměřením na rozšíření vzorku participantů s více zkušenostmi s osobami s mentálním, tělesným a zrakovým postižením v APA.

Zajímavou skutečností, zjištěnou z výsledků, jsou rozdíly v dosaženém skóre mezi muži a ženami. Tuto problematiku chceme dále sledovat, jelikož předkládaný vzorek není reprezentativní pro vytváření generalizujících závěrů.

Dedikace

Tento příspěvek vznikl v rámci projektu „Podpora vytváření excelentních týmů a intersektorální mobility na Univerzitě Palackého v Olomouci II.“ (reg. č. CZ.1.07/2.3.00/30.0041) a je součástí projektu IGA_FTK_2014019 „Kompetence studentů navazujícího magisterského studia učitelství tělesné výchovy ve vztahu k realizaci výuky integrované tělesné výchovy“.

Referenční seznam

- Baloun, L., Kudláček, M., & Ješina, O. (2013). Výsledky pilotní studie dotazníku SE-PETE-D, který zjišťuje důvěru studentů učitelství tělesné výchovy v jejich kompetence k realizaci výuky integrované tělesné výchovy. *Studia sportiva*, 7(3), 17–29.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action. A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of child development (Vol. 6), Six theories of child development* (pp. 1–60). Greenwich, CT: JAI Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: W. H. Freeman.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26.
- Bartoňová, R., Kudláček, M., & Bressan, L. (2007). Attitudes of future physical educators toward teaching children with disabilities in physical education in the republic of South Africa. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 37(4), 69–75.
- Beamer, J. A., & Yun, J. (2014). Physical educators' beliefs and self-reported behaviors toward including students with autism spectrum disorders. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 31, 363–376.
- Blatný, M., Hřebíčková, M., Millová, K., Plháková, A., Řičan, P., Slezáčková, A., & Stuchlíková, I. (2010). *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada Publishing.
- Block, M. E., Hutzler, Y., Barak, S., & Klavina, A. (2013). Creation and validation of the self-efficacy instrument for physical education teacher education majors towards inclusion. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 30(2), 184–205.
- Block, M. E., & Rizzo, T. L. (1995). Attitudes and attributes of physical educators associated with teaching individuals

- with severe and profound disabilities. *The Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 20, 80–87.
- Feltz, D. L., Short, S. E., & Sullivan, P. J. (2008). *Self-efficacy in sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Folsom-Meek, S. L., Nearing, R. J., Groteluschen, W., & Krampf, H. (1999). Effect of academic major, gender, and hands-on experience on attitudes of preservice professionals. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 16, 389–402.
- Frömel, K., Novosad, J., & Svozil, Z. (1999). *Pohybová aktivita a sportovní zájmy mládeže*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.
- Hendl, J., Dobrý, L., Bunc, V., Čechovská, I. Frömel, K., Hamřík, Z., ... Svačina, Š. (2011). *Zdravotní benefity pohybových aktivit: monitorování, intervence, evaluace*. Praha: Karolinum.
- Chráska, M. (2003). Úvod do výzkumu v pedagogice [Učební texty]. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kučera, M., Kolář, P., & Dylevský, I. (2011). *Dítě, sport a zdraví*. Praha: Galén.
- Klavina, A., & Kudláček, M. (2011). Physical education for students with special education needs in Europe: Findings of the EUSAPA project. *European journal of adapted physical activity*, 4(2), 46–62.
- Kudláček, M., Sherrill, C., & Válková, H. (2002). Components/indicators of attitudes toward inclusion of students with physical disabilities in PE in the ATIPDPE instrument/scale for prospective Czech physical educators. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 32(2), 35–40.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Štěrbová, D. (2008). Integrace žáků s tělesným postižením v kontextu školní tělesné výchovy. *Speciální pedagogika*, 18(3), 232–239.
- Kudláček, M., Ješina, O., Bláha, L., & Janečka, Z. (2010). Kompetence učitelů tělesné výchovy ve vztahu k integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školní tělesné výchově. *Tělesná kultura*, 33(1), 41–56.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Flannagan, P. (2010). European inclusive physical education training. *Advances in Rehabilitation*, 3, 14–17.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Wittmannová, J. (2011). Structure of a questionnaire on children's attitudes towards inclusive physical education (CAIPE-CZ). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 41(4), 43–48.
- Lirgg, C. D. (1991). Gender differences in self-confidence in physical activity: A meta-analysis of recent studies. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 8, 294–310.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti obor v pohybu* (6th ed.). Praha: Grada Publishing.
- Schwarzer, R., Bässler, J., Kwiatek, P., Schröder, K., & Zhang, J. X. (1997). The assessment of optimistic self-beliefs: Comparison of the German, Spanish, and Chinese version of the general self-efficacy scale. *Applied Psychology: An International Review*, 46, 69–88.
- Sherrill, C. (2004). *Adapted physical activity, recreation, and sport*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Sholz, U., Dona, B. C., Sud, S., & Schwarzer, R. (2002). Is general self-efficacy a universal construct. *European Journal of Psychological Assessment*, 18, 242–251.
- Taliaferro, A., Block, M., Harris, N., & Krause, J. (2010). *Physical educators' self-efficacy toward including students with disabilities – Autism, vision 8.2* [Unpublished survey instrument].
- Taliaferro, A., Hammond, L., & Wyant, K. (2015). Preservice physical educators' self-efficacy beliefs toward inclusion: The impact of coursework and practicum. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 32, 49–67.
- Urbánek, T., & Čermák, I. (1997). Vliv self-efficacy na agresi a depresi u dětí. *Československá psychologie*, 41(3), 193–199.
- Webb-Williams, J. (2014). Gender differences in school children's self-efficacy beliefs: Students' and teachers' perspectives. *Educational Research and Reviews*, 9(3), 75–82.

Factors influencing self-efficacy of students of physical education toward working in integrated physical education

Background: This paper builds on systematic examinations of the attitudes of teachers and students of physical education in relation to integrated physical education (PE) in the Czech Republic. These were conducted at the Faculty of Physical Culture, Palacký University in Olomouc. The next step towards examination of the level of the integration process in physical education is to determine the self-efficacy of students of PE toward working in an integrated PE. **Objective:** Determine factors which affect self-efficacy of students of PE in relation to the inclusion of students with disabilities (intellectual, physical and visual) in physical education lesson. **Methods:** We used the Czech version of SE-PETE-D for data collection. The participants were 186 students (125 male and 61 female) of physical education from selected Czech universities. We used the multiple regression analysis (Stepwise method) for data processing. **Results:** We found two factors which influence self-efficacy toward working in integrated PE lesson. One factor is that gender influences self-efficacy toward working with pupils with intellectual and physical disabilities. Another factor is the practical working experience with people with disabilities influences self-efficacy toward working with pupils with intellectual and physical disabilities and visual impairment. **Conclusions:** The result shows that practical working experience with people with disabilities is a significant predictor of high score of SE-PETE-D. The recommendation for future education of students of PETE is to increase opportunities for gaining practical experience with persons with disabilities.

Keywords: teacher of physical education, self-efficacy, disability, integration